

*Intervenció del president de l'Institut d'Estudis Catalans
en l'acte inaugural de l'Any Dr. Josep Alsina i Bofill
al Col·legi Oficial de Metges de Barcelona, el 25 de febrer de 2004*

***El doctor Alsina i Bofill
i l'Institut d'Estudis Catalans***

Poques lloances es poden afegir a les que han formulat els meus companys sobre la figura egrègia de Josep Alsina i Bofill.

Sens dubte, la «passió per llengua», que tan bé ha glossat Oriol Casassas en la seva biografia, era un dels seus trets més remarcables. Per això, indubtablement, els seus mèrits l'havien de conduir a l'Institut d'Estudis Catalans.

Una de les seves primeres actuacions en l'àmbit de l'IEC fou la seva participació decisiva en la resurrecció de la Societat Catalana de Biologia, que ja ha glossat el seu actual president. Si jo també m'hi refereixo és perquè fou en ocasió d'aquest fet que vaig tenir l'oportunitat de conèixer-lo a fons i de poder gaudir del seu mestratge científic i lingüístic. En efecte, poc després d'una presentació meua, em digué discretament: «Laporte, m'ha agradat molt la seva intervenció. M'atreveixo, no obstant això, a dir-li que vostè ha parlat de la “mitja” d'unes determinades dades i que, de fet, segur que es referia a una “mitjana”.» No cal dir que mai més vaig tornar a utilitzar aquella castellanada.

Josep Alsina i Bofill fou nomenat membre adjunt de la Secció de Ciències de l'Institut el mes de març de 1961 a

proposta de Pius Font i Quer i d'Antoni Esteve, i l'any 1963 esdevingué membre numerari, quan cadascuna de les seccions tenia un màxim de set membres. La seva labor fou, no cal dir, destacadíssima des de molts punts de vista i els seus reconeguts esforços el portaren a la presidència durant el període 1974-1978.

Tal com ha escrit Jordi Carbonell, durant el seu mandat, aprengueren a respectar la seva voluntat ferma, la constància, l'equilibri i la seguretat que donava —ell que afirmava que la indecisió era el tret principal del seu caràcter i que, segons deia, es considerava tímid i pessimista.

Un dels esdeveniments més importants del seu mandat fou la signatura del conveni que va permetre el retorn de l'IEC a la Casa de Convalescència. En efecte, l'Ajuntament de Barcelona, propietari de l'edifici, ja l'havia cedit a l'IEC el 30 de març de 1931, bé que poc en pogué gaudir a causa de la maltempsada que va sacsejar, poc després, el país.

No cal dir que, acabada la guerra incivil, l'Institut desaparegué oficialment i perdé la seva seu. Les activitats de l'IEC no es reemprengueren fins a l'inici de la dècada dels quaranta amb reunions —no cal dir que clandestines— al domi-

cili particular de Josep Puig i Cadafalch, que n'era aleshores president. No fou fins passat un temps que, amb uns indicis de tolerància i l'ajut econòmic de determinades personalitats, l'IEC es pogué instal·lar en un pis de la Gran Via i després passà a gaudir de l'hospitalitat d'Òmnium Cultural. Acabada la dictadura, es pogueren iniciar les gestions per a recuperar la seu perduda i així, durant la transició democràtica, l'1 de juliol de 1977, l'Ajuntament de Barcelona, que n'era propietari, i la Diputació, que l'ocupava, encapçalats pels senyors Socias i Samaranch, acompanyats dels seus respectius secretaris, signaren el conveni que confirmava la cessió d'ús de la Casa de Convalescència (ja efectuada quaranta-sis anys abans) amb l'aleshores president de l'IEC, acompanyat del secretari senyor Ramon Aramon.

Molts altres fets destaquen en la labor efectuada a l'IEC pel president Alsina, que, a més de les passions per la llengua i per la medicina, tenia idees molt clares sobre els grans problemes del país i sobre la conveniència que l'IEC hi expressés els seus punts de vista. Així, en el discurs d'obertura del Primer Col·loqui Internacional d'Energia Solar organitzat per la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques afirmava: «Tothom sap que energia i desenvolupament formen una equació indestriable. I tothom veu que el 90 % de l'energia que avui el món consumeix

prové dels combustibles fòssils; per tant, irrecuperables.

»D'aquestes dues obvietats, com del xoc de dues pedres fogueres, ha sorgit la idea ben clara que no podem deixar d'aprofitar la copiosa energia solar, la que ha forjat i vivificat el món i la humanitat i que ha de vivificar l'un i l'altra com una premissa insalvable mentre el món i la humanitat existeixin.

»Tothom s'ha adonat que hem de tornar els ulls al sol. En les seves primeres etapes, l'home prou va saber valorar-ne el poder decisiu. Per això és ben vàlid de dir que el camí de l'home ha estat el camí del sol.»

Acabava proclamant que l'Institut havia d'ésser la veu de la inquietud de Catalunya per a tots els problemes que afecten el món d'avui, tot remarcant d'aquesta manera que la nostra institució era molt més que l'acadèmia de la llengua. En la mateixa línia, en un breu escrit titulat *L'Institut i les seves filials* ponderava la florida d'aquestes associacions i la tasca que realitzaven en molt diversos camps. I aprofitava l'ocasió, també, per a insistir en la necessitat d'adaptar l'estructura i la dinàmica de l'Institut a les circumstàncies i les necessitats del nostre món modern. Com a conseqüència, advocava per l'ampliació del «numerus clausus», imposat per l'Institut fundacional, per tal de poder-hi incorporar no solament representants de les noves disciplines, sinó també perso-

nalitats de relleu que enriquessin les ja existents. Aquest inici de les successives modificacions estatutàries ha permès passar dels vint-i-vuit membres numeraris a més de cent cinquanta.

Tant en la seva època de president com durant els anys següents, Alsina va intervenir activament —com no podia ser d'altra manera— en la preparació del primer *Diccionari* oficial de l'Institut, en especial pel que fa a la introducció de termes de llengua popular relacionats amb la medicina o no. Així, en una carta dirigida, el 5 de gener de 1979, a l'aleshores president de Secció Filològica, entre altres coses escrivia: «Un altre punt: darrerament la SF ha admès el mot *collonada* amb la significació que en Pla li dóna; ve a ser la traducció literal de la *cogloneria* italiana, mot que més d'una vegada surt sense traduir en els escrits d'en Pla. Però el significat que hom li dóna a l'Empordà no és pas aquest. Com *homenot*, és una adaptació que fa en Pla; i, atesa la gran categoria i popularitat d'aquest escriptor és natural que ambdues paraules siguin incorporades al *Diccionari*. Popularment és molt usat a l'Empordà (o ho era, perquè s'han perdut tants de mots populars!) el verb *coionar*, que significa 'burlar-se d'algú tot simulant afalagar-lo'. Frases com

“l'han ben coionat” i “no coionis” eren habituals en el meu poble i hom no les considerava gaire grolleres. [...]

»Tot això que li explico potser no té gaire importància. Jo penso que sí. Si volem que la nostra llengua sigui unitària i unificadora cal incloure-hi, per difondre-les, totes les seves varietats. Jo no sé si la SF hauria de dir-hi alguna cosa.»

Finalment, voldria insistir en un fet prou conegut. Alsina sabia expressar-se tant oralment com per escrit d'una manera admirable, amb concisió, i emprant sempre l'adjectiu més adequat. Per exemple les notes necrològiques que va redactar a l'IEC en memòria de diversos companys (Leandre Cervera, August Pi i Sunyer, Miquel Taverna o Pere Piulachs) en són una mostra remarcable. Per això, m'atreveixo a cloure aquestes paraules amb les que ell mateix va escriure dedicades a August Pi i Sunyer, que, sens dubte, venen aquí com l'anell al dit: «En tots els aspectes de la seva vida és una lliçó i un exemple. Lliçó i exemple que atenyen la seva forta irradiació espiritual perquè es troben amarats d'una insubornable autenticitat, d'una fidelitat creadora, dinamitzant, apassionada. En una paraula, d'un patriotisme operant, inde-turable fins a l'èxit o fins al sacrifici.»